

ÖZBEKİSTAN NOTLARI

Prof. Dr. Mevlüt FERHATOĞLU

Şubat ayının başında doğup büyüdüğüm Özbekistan'ı ziyaret etme kararı aldım. Özbekistan Cumhuriyeti Semerkant vilayeti Türk Merkezi eski başkanı olarak Türkiye'deki bazı dostları da arayıp Özbekistan'a gideceğimi söyledim; çok sevindiler. Orada yaşayan Ahıskalı hemşehrilere selâmlarını iletmemi bildirdiler.

Birkaç yıl önce Ahıska Türklerinin durumunu yerlerinde görmek için Kazakistan ve Kırgızistan'ı ziyaret eden Yunus Zeyrek Hoca, Özbekistan Büyükelçiliğinin vize vermemesi yüzünden Özbekistan'a gidememiş, oradaki Ahıska Türklerini ziyaret edememişti. Hâlbuki **Bizim Ahıska** dergisinde çok olumlu yazılar da çıkmıştı.

Hazırlığımı gördükten sonra uçak biletimi aldım. Büyük bir heyecanla dört yıl ve dört buçuk saat sonra, Türkiye'nin yardımıyla yapılan uluslararası Taşkent Havaalanındayım. Akrabalar göremeyince, acaba beni karşılayan yok mu derken, biraz uzakta, açık havada yağmur altında beni beklediklerini gördüm. Sevindim ve heyecanlandım.

Taşkent, gece ışıklarıyla parlayan, yeni ve büyük çok katlı evleriyle, geniş meydanları ve metro

istasyonlarıyla çok güzel bir şehir olmuş; Orta Asya ve Türkistan'a da çok yakışıyor. Yakın çevresiyle neredeyse üç milyon nüfusa ulaşan bu şehirde, maalesef para birimi som'un kıymeti çok düşmüş. Piyasada dolar, Türk lirası ve ruble gibi paraların serbest dolaşım ve değişimi yok. Hâlbuki Türkiye Cumhuriyeti sayesinde UT-Bank, bu konvertasyonu 1995 yılında başlatmıştı. Bu durum, *Özbekistan fukarası* pasaportunu taşıyan vatandaşlara, *Kazakistan azamatlarının* yanında hiç de mantıklı gelmiyor. Başkentte her yerde Rusça reklam afişleri görülüyor.

Özbekistan'da 1996-2006 yıllarında gündeme gelen Latin alfabesine geçme planı suya düşmüş görünüyor. Nedense Özbek generali Sabir Rahimov adını taşıyan metro istasyonunun adı Elmazor; Millî Medenî Merkezlerin bulunduğu Halkların Dostluğu adı Bünyadkâr; Gençlerin sevimli yeri olan Yaşlik (Gençlik) metrosunun adı Milliy Bağ olarak değiştirilmiş.

Taşkent'te Ahıska Türklerinin büyük ve güçlü bir diasporası var. Başında uzun yıllar emeği geçen Özbekistan Cumhuriyeti *Dostluk Ordeni* (madalyası)

Mevlüt Ferhatoğlu - Akrabalarla dost sohbeti, Semerkant - Şubat 2011.

sahibi Ömer İbrahimoglu Salmanov ve Şarkşinaslık Enstitüsü Rektör Yardımcısı Cumalı Kazımoğlu Şabanov var. Hastanede yatan Ömer Beyi ziyaret ettik. Kendisi de doktor olan Başkan Ömer Bey, yoğun bakımdan sonra Kardiyoloji Enstitüsütünde rehabilitasyon tedavisi görmekteydi. Türkiye ve Türkiye'deki Ahıska Türklerinin durumunu öğrendikten sonra Dünya Ahıska Türkleri Birliği/DATUB hakkında ve onun Genel Başkan adayı Sayın Ziyatdin İsmihanoğlu Kassanov'u sordu. Başkan adayını uzun yıllar tanıdığını ve hem de duyduğu endişeleri anlattı. Dünyada çok dağınık bir hâlde yaşayan Ahıska Türkleri arasında demokratik seçimler olmamasından duyduğu üzüntüyü ifade etti. Türkiye'den getirdiğimiz **Bizim Ahıska** dergisinde yer alan Cumhurbaşkanımız Abdullah Gül'ün Ahıska Türklerine mesajı ve Yunus Zeyrek'in Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile yaptığı röportajı okuyunca çok sevindi.

Dr. Ömer Bey, Ahıska'nın yolunun Ankara'dan geçtiği fikrine katıldığını söylüyor ve ilâve ediyor: *"Büyük Türkiye Cumhuriyeti arkamızda olursa biz Ahıska'ya güvenle dönebiliriz."*

Başkent Taşkent ve diğer vilâyetlerdeki Ahıska Türkleri derneklerinin aktif faaliyet içinde. Yalnız bazı problemlerin yaşandığını da gizlemeyen Doktor, *"Kırgızistan-Türkiye Manas ve Kazakistan-Türkiye Ahmet Yesevî üniversitelerinin kurulup gelişmesi, bizleri de memnun etmiştir. Gönül ister ki aynı şekilde bir de Türkiye-Özbekistan Ali Şir Nevaî Üniversitesi açılsın. Zira bu, bütün Türk Dünyası için hayırlı olacak, dilde, fikirde ve işte birlik böyle sağlanacaktır."* diyor.

Ahıska'nın Kilde köyünden olan emekli hukukçu Doç. Dr. Polat Binalioğlu Bakunov ile de konuştuk. Fergana faciasını bizzat yaşayan Polat Bey, o acılı günleri hatırlattı. Ahıska halkının geleceğine yönelik görüşlerini ve DATUB kongresi için teklif projelerini anlattı.

Ahıska'nın Samkure köyünden olan KBB uzmanı Doç. Dr. Binali Paşalioğlu Aliyev ile yaptığımız uzun sohbette, kendisinin eskiden Komünist Partisinde çalıştığını öğrendim! Bundan dolayı sohbetimizin tadı kaçtı. Düşüncelerini halkımız arasında paylaşılmayacak derecede sathî ve bizden uzak buldum... Onun anlattıklarına göre, Acara'da sağ omuzundan ve kolundan vurulan Stalin'i meğer

Züleyha nene.

Ahıska Türkleri 1903 yılında taş bir kahvehanede saklamışlar! Bu iyiliğe rağmen 41 yıl sonra Ahıska Türklerini hayvan vagonlarında sürgün etmiş! Bu rivayeti, merhum Maksut Barataşivili'nin ağzından öz yeğeni, Ahıska Türkleri Merkezi eski başkanı Doç. Dr. Nurettin Dursunoğlu'ndan duyduğunu, Semerkant'ta tastiklemişti. *"İlk karısından olan oğlu Nikola Svanidze, şimdi gerçekleri açıklıyor. Lâkabının Soso, sağ kolunun tsats/sakat olduğunu ve Ahıska Türklerini gemilerle birlikte Hazar Denizi'ne gömeceğini, hem de Türkiye'ye saldırma planının olduğunu yazıyor. Türkiye, Ahıska Türklerine verdiği sözleri tutmuyor! Niçin? TBMM'nin "Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun (02.07.1992/ 3835) bugün çalışmıyor ve Türkiye, Türk dünyasına bakmıyor."* dedi.

Bu iddia ve düşünceler karşısında dedim ki, *"Nasıl oluyor da Türkiye, Türk cumhuriyetlerinden gelenlere vize uygulamıyor da bu cumhuriyetler Türklerden vize istiyor?"* Binali Bey bu soruma cevap veremedi hatta bu sorudan rahatsız oldu.

Kız kardeşimin kayınvalidesi Züleyha nene, 1930'da Ahıska'da dünyaya gelmiş, genç kızlık çağında sürgünü yaşamış biri... Bize Ahıska ağzında ay adlarını sayıyor: Mart / bahar ayı, yani nevrüz,

abril / nisan, mayıs, kirazayi / haziran, orağayı / temmuz, biçinayi / ağustos, xarmanayi - böğrümayi / eylül, şarabayı - üzüm ayı / ekim, çoçayı / kasım, karakış / aralık, zemheri / ocak ve gücük / şubat.

Züleyha nene diyor ki, “Zemheri/ocak parayan, gücük/şubat az, mart yaz! Eskiden diyardılar ki, martta merək yarı gerek, kerobanın (yani koşı koşmaya gidende/çift sürmede) ayrı gerek! Türkiye’de parlamento yani meclis hep çekişiyer, işlar nasıl yürüyor? Türkiye’nin başına bir belâ gelmesinden korkuyorum! Türkiye neden Ahıska Türklerinden Türkiye’ye gelenlere bile sahip çıkmıyor, oturma izni veriyor ama çalışma izni vermiyor; insanlar nasıl geçinecek? TBMM’nin kanunu varken neden hemen vatandaşlık vermiyor?”

Ertesi günü, Taşkent’ten 300 km uzaktaki Semerkant’a geçtim. Semerkant gecesi, bu kısa süre içinde müthiş güzel olmuş! İnanılmaz derecede değişmiş, tanımakta zorlandım. İlk durağım, sevgili eşim Ayşe’nin rahmetli babası kayınpederim Enver mollanın Plemsavhozdaki evine gittim. Bu köyde Ahıska Türkleri çok az kalmış! Onlar da evlerini satamayanlar... Beni Türkiye’deki kayınbiraderim Sefer’in kızı güler yüzlü dört yaşındaki küçük Fatoş-Fatma ve annesi Zübeyde Hanımla oğulları Rüstem ve Hüseyin karşıladılar. Dört yıl sonra ilk görüşmemiz olduğu için uzun sohbete daldım ve yol yorgunluğumdan dolayı yattığım yerde uyuya kalmışım. Erken yatıp ağabeylerinden önce kalkan küçük Fatoş’un güzel sesiyle uyandım. Ertesi günü bu köyde rahmetli İlyas amcamın torunu Tsahanli Abdurrahmangilin Zamira Hanımın ve Gomorali Muhammed’in kızı Muhabbet gelin hanımın hem de dünürleri Sağrzeli Halis Bey ve Behiye Hanımın oğlu damat Timur Beyin düğününe katıldım. Buralarda köy ve şehir sokakları, yolları çukurlardan, yağmurda ve karda geçilmez olmuş.

Şehre gittim. Dünyanın sadece bir memleketinde olsa gerek, her iki senede yurt dışına çıkmak için neredeyse iki üç hafta süren 25 bin somluk yurt dışı vizesi alınması şart. İnsanlar haftada üç gün, günde 200-300 kişilik sırayla bu vizeyi alıyorlar, yani bu her ilden her ayda ortalama 800-1000 kişi yurt dışına çıkıyor demektir. Yurt dışı vizesini beklerken eski dostlarımı ve hocalarımı ziyaret ettim. Dostlarımdan vefat edenlere Allah’tan rahmet ve ailelerine baş sağlığı dilemek için bazı ziyaretlerde bulundum.

Bu arada ziyaret ettiğim eski hocalarımdan birinin anlattıkları beni hayrete düşürdü. Özbekistan’dan

İsrail’e göç edenler, emekli paralarını da transfer edebiliyorlarmış. Eğer bu farklı uygulama doğruysa hakikaten araştırmaya değer... Bu uygulama niçin Bağımsız Devletler Topluluğu ile Türk dünyasında geçerli değil?

Semerkant’ın Past-Darğom (Darğom kanalı) rayonuna/ilçesine bağlı eski Sadvinsavhoz’da (yeni adı rahmetli Kazimov) 15-20 aile sürgünden beri yer değiştirmeden oturan iş adamları Ahıskalı Alim Şakiroğlu ve dünürü İsrafil Beyi ziyaret ettim. Hatta Semerkant Ahıska Türk Merkezi eski başkanı Nurettin Beyle birlikte onun evinde misafir oldum. Çocuklarını Türk-Kırgız Manas Üniversitesinde okutmuşlar, çok memnunlar. Ama Özbekistan’da iş bulamamışlar; orada Türk şirketleri yok. Bu sebeple evlerinden uzaklarda, Rusya’da çalışıyorlar.

Özbekistan’da yaşayan hemşehrilerimizin durumları iyi fakat ay yıldızlı bayrağımız ve Türkiye’imize hasret kaldık diyorlar. Bizi Türkiye alsın, Ardahan’a, Posof’a, Kars ve Artvin’e yerleştirsin. Biz hayvancılık ve çiftçilik yaparız ve Türkiye’ye yük olmayız. Türkiye dünyanın en pahalı etini yiyor, biz ucuza yediririz.

Semerkant yakınlarında Ahıska Türklerinin yaşadığı büyük bir Hazara köyü var (Farsça bin kişilik köy demek). Çoğunun çocukları, Manas veya Ahmed Yesevî veya Türkiye üniversitelerinde okuyorlar. Buradaki hemşehrilerim de Türkiye’nin Ahıska Türklerine sahip çıkmadığını düşünüyorlar. Bu büyük köyde oturan emekli doktor Taştan İsmailoğlu Osmanov, Ahıska Türklerinin Semerkant ili yeni başkanı olarak oy birliğiyle seçilmiş. Bir aya yakın bir zaman içinde Özbekistan’ın üç vilâyetinde yaşayan Ahıska Türklerinin misafiri oldum; tuz ekmeklerini yedim, vatan hasretiyle dolu sohbetlerinde bulundum. Acı ve tatlı günlerinde yanlarında oldum. Ata dede kabirlerini ziyaret ettim. Orada kaldığım süre içinde dört defa kar yağdı. İlk defa sıfırın altında 12-14 derece kuru gece soğuklarını onlarla birlikte yaşadım.

Bu yazıyı kaleme alırken Züleyha halanın bilgilerinden yararlandım. Ziyaretlerim esnasında çok yardımını gördüm. Yine burada yaşayan kız kardeşim Ayşe Hanımla eniştemiz İbrahim Beye, samimî yakınlıklarını gördüğüm bütün akrabalarımın gönülden teşekkür erdim.

Allahaismarladık, hoşça kal, yolun açık olsun Özbekistan!